

Inleiding

Deze CIROC-nieuwsbrief verschijnt aan de vooravond van het CIROC-seminar over politiek en georganiseerde misdaad. Volop reden om ook in deze nieuwsbrief hier ruimschoots aandacht aan te besteden. Marit Scheepmaker blikt vooruit op het komende nummer van *Justitiële Verkenningen* dat geheel aan de relatie tussen politiek en georganiseerde misdaad is gewijd. Verschillende auteurs aan dit themanummer verzorgen ook een bijdrage aan het seminar. Eén van hen is Dina Siegel en zij beschrijft vanuit een historisch perspectief de relatie tussen politiek en georganiseerde misdaad in het oude en nieuwe Rusland. Daarnaast zijn er verschillende andere bijdragen die los staan van het komende seminar. Christianne de Poot en Roelof Jan Bokhorst (WODC) doen verslag van hun evaluatie van de verruimde opsporingsmogelijkheden bij terroristische misdrijven en Cisca Joldersma beschrijft de recente ontwikkelingen naar aanleiding van de publicatie van het rapport van de parlementaire werkgroep "Verwevenheid onderwereld/bovenwereld". Jing Hiah blikt terug op het laatste CIROC-seminar over Chinezen en Chinese georganiseerde misdaad. Onder de rubriek 'Onderzoek in het buitenland' doet Loes Kersten verslag van haar onderzoek in onder meer Bulgarije naar de positie van Bulgaarse vrouwen die na uitbuiting in de prostitutie zijn teruggekeerd naar Bulgarije.

Richard Staring

Analyse

Politiek en georganiseerde misdaad

Drs. Marit Scheepmaker (WODC)

De directe relatie tussen politieke machthebbers en georganiseerde misdaad staat niet alleen centraal tijdens het CIROC-seminar op 13 mei maar ook in het themanummer van *Justitiële Verkenningen* dat tijdens dit seminar zal worden gepresenteerd. Voorbeelden van het bestaan van een dergelijke politiekcriminele nexus komen meestal uit het buitenland. We denken dan aan de Italiaanse politicus Andreotti en zijn (vermeende) maffiaconnecties, wiens verhaal kort geleden nog in de film *Il Divo* werd verbeeld. Of aan de situatie in Rusland, waar mensen die onder het communisme op hoge posten zaten, nu sleutelposities innemen in de georganiseerde misdaad.

Ook in het buitenland, maar toch dichterbij, kunnen eveneens connecties tussen politiek en georganiseerde misdaad worden ontwaard. Marc Cools, één van de sprekers op het seminar, laat dat zien in een bijdrage over de Belgische Agusta-affaire (2009), terwijl Gerard Spong in zijn bijdrage aan het seminar zelfs binnen de grenzen van het Koninkrijk blijft met voorbeelden uit de Nederlandse Antillen.

De vaststelling dat een politiekcriminele nexus in Nederland niet erg kansrijk is, roept tegelijkertijd een heleboel vragen op. Want wat maakt een politiek systeem als het Nederlandse dan minder gevoelig voor infiltratie of directe invloed van criminelen? En blijft dat zo, of moeten we in dit opzicht vrezende voor de Europese eenwording? Deze heeft immers zowel politiek als economisch geleid tot een intensivering van de relaties met landen als Bulgarije en Roemenië, waar de link tussen politici, ambtenaren en magistraten enerzijds en criminelen anderzijds zich krachtig manifesteert. De opkomst van populistische bewegingen en partijen in Oost-Europese landen lijkt in dit opzicht een risicofactor. Betekent dit dat ook in Nederland het toegenomen populisme in de politiek een risico is voor de integriteit van de politiek? Of vormt het regenteske karakter van het Nederlandse politieke bestel met zijn geringe invloed van de kiezers op belangrijke benoemingen in het openbaar bestuur en de rechterlijke macht, juist een beschermende factor?

Inhoudsopgave

- ◆ Inleiding
- ◆ Analyse
 - Politiek en georganiseerde misdaad
 - Nexus misdaad-politiek in post-Sovjet Rusland
 - Verruimde opsporingsmogelijkheden bij terroristische misdrijven
 - Ontwikkelingen na de rapportage "Verwevenheid van onder/bovenwereld"
 - Chinezen en Chinese georganiseerde misdaad: een terugblik
- ◆ Onderzoek in het binnen- en buitenland
 - Remigratie van Bulgaarse vrouwen na uitbuiting in de prostitutie
- ◆ Signaleringen
- ◆ CIROC-studiedagen

Falende staten

Het voorgaande maakt duidelijk dat de bestudering van de politiekcriminele nexus en de theorievorming daarover zich nog in een verkennende fase bevinden. Veel vragen en weinig echte antwoorden. Onderzoekers als Aalberts, Van Dijk (2008) en Godson (2003) wijzen mislukte staatsvorming - met het ontstaan van een machtsvacuüm als gevolg - aan als een situatie waarin een politiekcriminele nexus goed gedijt. In het geval van de zogeheten falende staten in Afrika en Azië vormt deze nexus zelfs in toenemende mate een internationaal veiligheidsprobleem. De recente opleving van de piraterij voor de kust van Somalië is daarvan een voorbeeld. Bovendien zouden de falende staten volgens sommigen (Godson, 2003) niet alleen broeinesten voor criminelen zijn, maar ook voor terroristen. Aalberts (2009) verzet zich tegen dat in haar ogen te simplistische beeld. Zij wijst erop dat ook criminelen en terroristen bepaalde randvoorzieningen nodig hebben om überhaupt hun 'werk' te kunnen doen. Wel wordt uit de analyse van falende staten duidelijk dat een overheid die zijn burgers niet een minimum aan veiligheid en basisvoorzieningen kan garanderen, het risico loopt te worden geïnfiltreerd of zelfs overgenomen door criminele en/of terroristische kopstukken. Vanzelfsprekend is het ontstaan van een dergelijke situatie waarschijnlijker onder invloed van grootschalige (etnische) conflicten en (burger)oorlog. Dat zijn omstandigheden die we in Europa al geruime tijd niet hebben meegeemaakt, met als grote uitzondering het voormalige Joegoslavië. Het is dan ook niet verbazingwekkend dat juist in de oude Joegoslavische republieken Kroatië, Servië, Bosnië-Herzegovina, Macedonië en Montenegro politici en criminelen vaak warme relaties onderhouden (zie bijvoorbeeld Andreas, 2009). Paradoxaal is overigens dat goedbedoeld internationaal optreden in VN-verband, zoals het opleggen van economische en wapenembargo's en de stationering van 'blauwhelmen', juist een stimulans kunnen zijn voor processen van criminalisering. Eén van de sprekers tijdens het CIROC-seminar, Peter Andreas, beklemtoont dat de dreiging die uitgaat van de politiekcriminele nexus niet alleen gelegen is in het feit dat criminelen dankzij hun contacten met politici en ambtenaren ongehinderd hun gang kunnen gaan. Misschien wel ernstiger is dat een situatie van straffeloosheid het vertrouwen in de rechtstaat - ook lang nadat de oorlog voorbij is - blijft ondermijnen. De bereidheid van burgers om wetten en regels te respecteren wordt ondergraven als criminelen en frauduleuze politici rolmodellen worden voor succes en maatschappelijk aanzien.

Maar ook onder minder extreme omstandigheden dan een (burger)oorlog kan een politiekriminele nexus gedijen, zoals Letizia Paoli, die ook een voordracht houdt op het seminar, laat zien in haar analyses van de maffia in Zuid-Italië. En hoewel specifieke culturele factoren een belangrijke rol speelden bij de opkomst van de maffia is er wel degelijk een parallel te ontwaren met de falende staten. De centrale overheid had in Zuid-Italië weinig gezag en liet de feitelijke uitvoering van sommige typische staatstaken (openbare ordehandhaving, belastingheffing) over aan maffiabazen.

De politiekriminele nexus in transitielanden

Landen die een systeemtransitie hebben meegemaakt, zoals Rusland en de Oost-Europese landen, blijken uiterst kwetsbaar voor het ontstaan van een politiekriminele nexus. Het ontbreken van een ontwikkeld maatschappelijk middenveld (civil society) en onduidelijkheid over welke regels gelden, creëren een vacuüm waarbinnen opportunistische politici en criminelen zich kunnen verrijken. Net als Paoli besteedt CIROC-spreker Dina Siegel veel aandacht aan culturele en historische factoren ter verklaring van dit fenomeen. Door de Russische geschiedenis heen heeft de overheid altijd gebruik gemaakt van de diensten van criminelen als dat opportuun was. Na de hervormingen van Gorbatsjov en de ontwikkeling van de Russische variant van het kapitalisme werden die historische banden nog sterker aangehaald. CIROC-spreker Philip Gounev vestigt in zijn analyse van de Bulgaarse politiekriminele nexus de aandacht op de vele politiemensen en geheime dienstmedewerkers die na de val van het communisme werkloos werden en vervolgens het criminele pad kozen. Sommigen van hen begonnen als eenvoudige afpersers maar wisten door slim gebruik te maken van corruptie geleidelijk op lokaal niveau ook politieke macht te verwerven, soms direct op een politieke positie, soms indirect door steun aan bepaalde politici. In het algemeen lijken samenlevingen die zeer snel en diepgaand veranderingsproces doormaken, zoals China, kansen te bieden voor het ontstaan een politiekriminele nexus. De dynamiek van de veranderingen maakt dat regelgeving en rechtshandhaving per definitie achter de feiten aanlopen.

Dijk, J. Van (2008). *The world of crime. Breaking the silence on problems of security, justice and development across the world*. London: Sage.
Godson, R. (2003). The political-criminal nexus and global security. In: R. Godson (ed.), *Menace to society*. New Brunswick: Transaction Publishers.
Justitiële Verkenningen (2009). Politiek en georganiseerde misdaad. Themanummer, nr. 3 (Te downloaden via www.wodc.nl).

Nexus misdaad-politiek in post-Sovjet Rusland

Prof. Dr. Dina Siegel (CIROC/UU)

Misdaad en politiek zijn in het moderne Rusland niet uit elkaar te houden. Hoewel er tussen georganiseerde misdaad en de Russische heersers in verschillende periodes van de Russische geschiedenis interacties te vinden zijn, werd het verband nog nooit zo sterk gelegd als na de 'perestrojka' en 'glasnost' hervormingen van Gorbatsjov en de overgang van een socialistische naar een kapitalistische economische markt.

Onder de Russische tsaren en in Sovjet Rusland maakten de politici gebruik van de diensten van criminelen, vooral in tijden van oorlog en sociale onrust. In meer vreedzame periodes stelden politici de criminelen buiten de wet en zetten hen gevangen. De 'haat-liefde' relaties tussen de Sovjets en zogenaamde 'dieven in de wet' (*vory v zakone*) of de professionele criminelen is uitgebreid beschreven in Solzhenitsyns *Goelag Archipel* (1974) en Shalamovs *Kolyma Tales* (1994). Onder buitengewoon zware omstandigheden leefden politieke en religieuze dissidenten te midden van dieven en moordenaars in de kampen. Vaak werden de criminelen gebruikt om politieke gevangenen af te persen, te martelen en zelfs te vermoorden. Tijdens de Tweede Wereldoorlog werden duizenden criminelen naar het front gestuurd om hun 'fouten met eigen bloed te zuiveren'. De Sovjet politici waren echter niet bereid om ze te belonen voor hun aandeel in de oorlog door ze een positie in de maatschappij te gunnen, werk of woning te geven. Duizenden eindigden weer in de gevangenis.

Jaren negentig van de vorige eeuw

In de jaren negentig maakte de georganiseerde misdaad gebruik van de politieke onzekerheid en economische chaos die op het privatiseringsbeleid van Gorbatsjov volgden waar het zakendoen betrof. De oude bureaucraten en officieren van de KGB werden ondernemers, maar ook 'vory v

zakone' en andere criminelen gingen in zaken. Er ontstonden in de periode Gorbatsjov ook duizenden straatbendes die geen code of hiërarchie van de Sovjetgevangenis kenden en respecteerden. Deze nieuwe criminelen werden snel rijk; zij kochten onroerend goed, uitgeverijen, schepen en raakten betrokken bij de 'beschermingsindustrie' (Volkov, 2002). Deze beschermingsbusiness bevatte een *krysjja* (dak) systeem, dat wil zeggen: bescherming door een criminele organisatie tegen rivaliserende criminelen en potentiële concurrenten. Tot op heden speelt het *krysjja*-model een belangrijke rol in Rusland.

De klasse van ultrarijke oligarchen

Bovendien ontstond in deze periode van chaotische privatisering, corruptie en een instabiele politieke situatie de klasse van de ultrarijke 'oligarchen'. Het betrof hier ondernemers met goede connecties, die zich 'op het juiste moment op de juiste plaats' bevonden; zij hadden toegang tot belangrijke bronnen of goederen (olie, metalen, hout), terwijl de Russische staat bijna geen controle had over de economie en de samenleving. Tijdens het presidentschap van Boris Jeltsin verwierven oligarchen ook veel politieke macht. Onder president Poetin veranderden echter de verhoudingen tussen de oligarchen en de overheid. Vooral de bemoeienis van de economische elite met zijn politiek, stelde Poetin niet op prijs. Poetin heeft zijn macht geprobeerd te herstellen door sommige oligarchen te dwingen zich terug te trekken (in ballingschap of in de gevangenis). Ook het prestige en de macht van de Russische veiligheidsdiensten stond hoog op de agenda van Poetin. Als reactie begonnen de oligarchen de diensten van de nieuwe FSB (voormalige KGB) mensen te gebruiken, maar ook van de grote criminele groeperingen. Hoe rijker vandaag de dag de oligarch is, hoe groter en sterker is zijn *krysjja*.

De situatie nu

De hedendaagse georganiseerde misdaad in Rusland probeert met wisselend succes invloed uit te oefenen op de Russische politiek door deel te nemen in overheidsorganen. Veel leiders van criminele organisaties worden in federale en regionale instanties gekozen. De overheidsfunctionarissen op verschillende niveaus krijgen 'offers they cannot refuse', verkiezingscampagnes van politici worden in ruil voor plaatsen in bestuurlijke organen voor de leden van criminele groeperingen gefinancierd, enzovoort. Bovendien worden de traditionele criminele methoden van afpersing en dreigingen gebruikt. Veel politici opereren dan ook onder invloed en controle van criminele organisaties (Gilinskiy & Kostjukovsky, 2004: 200). Miljoenen criminele euro's worden geïnvesteerd om de leiders van georganiseerde misdaad in politieke structuren te krijgen. De nexus misdaad-politiek in de post-Sovjet Rusland is nog even sterk als altijd.

Gilinskiy, Y., & Kostjukovsky, Y (2004). From thievish cartel to criminal corporation: the history of organized crime in Russia, In: Fijnaut, C. and L. Paoli (eds.), *Organized Crime in Europe*. Dordrecht: Springer.
Shalamov, V. (1994). *Kolyma Tales*. London: Penguin Books.
Solzhenitsyn, A. (1974). *The Gulag Archipelago 1918-1956*. Glasgow, Collins/Fontana.
Varese, F. (2001). *The Russian Mafia*. Oxford: Oxford University Press.
Volkov, V. (2002). *Violent Entrepreneurs. The use of force in the making of Russian capitalism*. Ithaca/London: Cornell University Press.

Verruimde opsporingsmogelijkheden bij terroristische misdrijven.

Dr. Christianne de Poot en Mr. Roelof Jan Bokhorst (WODC)

Op 1 februari 2007 is de 'Wet ter verruiming van de mogelijkheden tot opsporing en vervolging van terroristische misdrijven' in werking getreden. Het doel van deze wet is politie en Openbaar Ministerie in staat te stellen om in een zo vroeg mogelijk stadium strafvorderlijk op te treden - dus opsporingsmethoden in te zetten en bewijs te vergaren - om zodoende terroristische dreigingen te kunnen onderzoeken en aanslagen te voorkomen. Om zicht te houden op de wijze waarop deze nieuwe wet wordt toegepast, wordt de uitwerking van de wetgeving in de praktijk gemonitord door het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum van het ministerie van Justitie. Onlangs verscheen het eerste rapport van deze monitor. Hierin wordt een beeld geschetst van de ervaringen van politie en justitie met de toepassing van deze wet. Daarnaast geeft het rapport een beschrijving van de inhoud van de wet en van de wijze waarop de wet is ingevoerd.

De wetgeving

De Wet opsporing terroristische misdrijven is erop gericht om opsporingsonderzoek naar terroristische misdrijven in een vroege(re) fase mogelijk te maken, en langer te laten voortduren. Hiertoe zijn de volgende bevoegdheden ingevoerd:

- Er is een lichter criterium geïntroduceerd voor de toepassing van bijzondere opsporingsbevoegdheden, namelijk het bestaan van aanwijzingen dat een terroristisch misdrijf zal worden gepleegd.
- Om de effectiviteit van het verkennend onderzoek te vergroten zijn er twee bepalingen opgenomen die zien op het vorderen van geautomatiseerde gegevensbestanden en identificerende gegevens zoals naam, adres en administratieve kenmerken.
- In daartoe - al dan niet permanent - aangewezen gebieden zijn de mogelijkheden om personen en voertuigen te onderzoeken verruimd.
- Het is mogelijk gemaakt om bij verdenking van een terroristisch misdrijf bewaring te bevelen, ook wanneer geen sprake is van ernstige bezwaren.
- Het moment waarop de verdachte van een terroristisch misdrijf inzage krijgt in alle processtukken kan langer worden uitgesteld, doordat de voorlopige hechtenis tot maximaal twee jaar extra kan voortduren.

Toepassing van de wet

De monitor laat zien dat er in het eerste jaar dat de wet van kracht was beperkt ervaring is opgedaan met het gebruik van de nieuwe wettelijke opsporingsmogelijkheden: er is enige ervaring opgedaan met de inzet van bijzondere opsporingsbevoegdheden op grond van aanwijzingen en is er enkele keren bewaring bevolen zonder ernstige bezwaren.

Geïnterviewden geven aan dat ze bij de meeste terrorisme-gerelateerde onderzoeken met de oude opsporingsbevoegdheden toe konden. De meeste geïnterviewden vinden het goed dat de nieuwe bevoegdheden er zijn en dat ze onder omstandigheden kunnen worden ingezet. Men is het erover eens dat met deze bevoegdheden terughoudend moet worden omgegaan, maar het belang ervan in het kader van terrorismebestrijding wordt wel onderkend. Vooral het inzetten van bijzondere opsporingsbevoegdheden op basis van aanwijzingen van een terroristisch misdrijf wordt - overigens in een zeer beperkt aantal situaties - gezien als bruikbaar. Vooral de officieren van justitie geven aan het prettig te vinden dat er een wettelijke basis is voor een dergelijke vroege fase van een onderzoek.

De opsporing verruimd?

In de praktijk lijkt een belangrijk doel van de wet - de opsporing naar voren halen door een vroegtijdige inzet van opsporingsmiddelen mogelijk te maken - niet eenvoudig te realiseren. De redenen hiervoor zijn divers.

In de eerste plaats blijken veel terrorisme-onderzoeken te starten op grond van een ambtsbericht van de AIVD. In het perspectief van de wetgever zouden de verruimde opsporingsbevoegdheden het mogelijk maken dat de AIVD op een eerder moment startinformatie aan het OM zou doorgeven. In de praktijk blijkt dit echter op een dilemma te stuiten, vooral doordat de AIVD haar informatiepositie riskeert op het moment dat ze informatie overdraagt aan het Openbaar Ministerie. Op het moment dat de politie een opsporingsonderzoek begint, kan dat betekenen dat de AIVD menselijke bronnen (gedeeltelijk) moet terugtrekken. Dit brengt risico's met zich mee als het opsporingstraject niet succesvol is. De AIVD is daarom terughoudend met het overdragen van informatie aan het OM als er geen sprake is van een reële dreiging of van een concrete verdenking van strafbare feiten.

In de tweede plaats lijkt er in het soort zaken in het bereik van de wet niet veel ruimte te zijn tussen aanwijzingen en een verdenking. Enerzijds doordat politie en OM zich extra inspanssen om de ondergrens van het begrip 'verdenking' efficiënt te verkennen als men informatie heeft die mogelijk wijst op een terroristisch misdrijf en de inzet van opsporingshandelingen noodzakelijk worden geacht om een dergelijk misdrijf te voorkomen. Hierbij moet gezegd worden dat dit vooral speelt wanneer men om een dreigend gevaar af te wenden besluit tot aanhouding over te gaan. Anderzijds omdat het Openbaar Ministerie het vaak pas zinvol acht om bijzondere opsporingsmiddelen in te zetten als men een redelijk vermoeden heeft dat de personen tegen wie deze middelen worden ingezet zich daadwerkelijk schuldig maken aan (de voorbereidingen van) strafbare feiten. Als er geen verdenking is, vindt men de gronden om dergelijke middelen in te zetten vaak te licht, omdat er een grote kans is dat de inzet van deze kostbare en ingrijpende middelen in strafrechtelijke zin niets zullen opleveren.

Wanneer wel?

In dit eerste jaar blijken de nieuwe opsporingsbevoegdheden vooral te zijn ingezet om informatie uit meldingen van burgers of beveiligingspersoneel te kunnen beoordelen en om acute en ernstige dreigingen weg te kunnen nemen. In het eerste geval gaat het om 'mini-onderzoekjes' die worden ingezet om informatie in een vroeg stadium te kunnen beoordelen en om snel risico's uit te sluiten. Als het gaat om een acute en ernstige dreiging, worden bijzondere opsporingsbevoegdheden ingezet om bewijs te vergaren in een opsporingstraject, maar dienen ze tevens om de personen die een bedreiging vormen nauwlettend in het oog te kunnen houden. Immers, voorop staat dat voorkomen wordt dat de terroristische dreiging werkelijkheid wordt. Om die reden lijkt men ook in een deel van de gevallen geneigd over te gaan tot aanhouding. Om tot aanhouding over te gaan is weliswaar een redelijk vermoeden van schuld vereist, maar de nieuwe wet biedt volgens de geïnterviewden meer mogelijkheden nu dergelijke verdachten zonder ernstige bezwaren in bewaring kunnen worden gehouden. Dit geeft het opsporings-team enige ruimte om aanvullend bewijs tegen deze personen te verzamelen om tot ernstige bezwaren te kunnen komen.

Tot slot

De ervaringen die politie en justitie in dit eerste jaar hebben opgedaan, dragen bij aan een verdere bewustwording van de mogelijkheden en onmogelijkheden van de toepassing van de wet. Deze kennis kan in de toekomst helpen bij het maken van keuzen over het gebruik van de wet. Om die reden is het van belang om het gebruik van de nieuwe wettelijke opsporingsmogelijkheden in volgende jaren verder te blijven volgen en het onderzoek hiernaar verder te verdiepen.

Poot, C.J. de, Bokhorst, R.J., Smeenk, W.H., & Kouwenberg, R.F. (2008). *De opsporing verruimd? De wet opsporing terroristische misdrijven een jaar in werking*. Den Haag: WODC.

(Rapport is rechtstreeks te downloaden via <http://www.wodc.nl>)

Ontwikkelingen na de rapportage "Verwevenheid onder/bovenwereld"

Dr. Cisca Joldersma (Voorzitter parlementaire werkgroep verwevenheid onderwereld/bovenwereld)

Een parlementaire werkgroep heeft het afgelopen jaar verkend hoe de actuele verwevenheid tussen de bovenwereld en de onderwereld eruit ziet. Het verkennende onderzoek spitst zich toe op de vastgoedsector. De werkgroep concludeert dat de actuele verwevenheid behalve de georganiseerde criminaliteit ook frauduleus gedrag en de integriteit van sectoren en beroepsgroepen raakt. Verwevenheid is een soort schemergebied dat de grenzen van correct gedrag oprekt en raakt aan malafide praktijken. Dat uit zich in moeilijk ontwarbare criminele constructies. De criminele constructies doorkruisen de bestaande kolommenstructuur van de strafrechtelijke, de financieel-economische/fiscale, de bestuurlijk/preventieve en de tuchtrechtelijke aanpak. Volgens de werkgroep moet de aandacht zich richten op het ontmantelen van deze criminele constructies en het doorbreken van de achterliggende gelegheidsstructuur. Zij doet een drietal aanbevelingen om de verwevenheid beter te bestrijden.

Extern onderzoek naar knelpunten informatie-uitwisseling gestart

De eerste aanbeveling is het doen van nader onderzoek naar knelpunten in de informatie-uitwisseling. Wat belemmert het delen van strafrechtelijke, financieel-economische/fiscale, bestuurlijk-preventieve en tuchtrechtelijke informatie? Door het wegnemen van belemmeringen worden informatiekoppelingen mogelijk. Ook valt beter aan te sturen wie wat met de informatie moet doen. Volgens de werkgroep is daarvoor een landelijk coördinator verwevenheid nodig, bij het functioneel parket van het Openbaar Ministerie. Het externe onderzoek dat de werkgroep aanbeveelt, is inmiddels gestart. Deloitte voert het onderzoek uit en zal het rond de zomer afronden. Deloitte maakt daarbij gebruik van basale feitelijke gegevens die de regering voor dit onderzoek heeft aangeleverd (Kamerstuk 29911, nr. 23). Ook heeft de regering al in een eerder stadium wettelijke mogelijkheden voor het uitwisselen van toezichtgegevens op een rij gezet (Kamerstuk 31700-VI, nr. 70). In januari hebben regering en parlement voor het eerst gedebatteerd over de landelijk coördinator verwevenheid (Kamerstuk 29911, nr. 22). De regering erkent dat preventieve, bestuursrechtelijke, fiscale en strafrechtelijke interventies in gezamenlijkheid nodig zijn om tot een sluitende aanpak te

komen. De regering wil daarvoor bestaande initiatieven tot samenwerking en regie uitbouwen. Elf Regionale Expertise Centra gaan de samenwerking in met name de strafrechtelijke en bestuursrechtelijke kolom ondersteunen. De regering acht de bestaande gezagslijnen en gezagsstructuren toereikend om beslissingen te forceren. Zij ziet op dit moment geen reden om de aanstelling van een landelijk coördinator met nieuwe dwingende bevoegdheden te overwegen. Een zogenaamd 'escalatiemodel' als onderdeel van de besluitvormingsstructuur moet volgens de regering ervoor zorgen dat kan worden 'doorgepakt' als partijen er lokaal niet uitkomen (Kamerstuk 29911, nr. 27). De parlementaire werkgroep zal de resultaten van het externe onderzoek van Deloitte gebruiken om nadere aanbevelingen te doen over het 'ontschotten' van informatie en de rol en bevoegdheden van de landelijke coördinator verwevenheid.

Hoorzitting over reikwijdte privileges beroepsbeoefenaars

De tweede aanbeveling van de parlementaire werkgroep is het organiseren van een hoorzitting voor de vaste kamercommissie Justitie over de reikwijdte van de privileges van beroepsbeoefenaars. De voormalige commissie-Van Traa constateert meer dan tien jaar geleden dat integer geachte personen zoals notarissen en advocaten incidenteel bijdragen aan de verwevenheid tussen onderwereld en bovenwereld. Zij ziet daarin overigens geen aanleiding om de privileges van de beroepsgroepen zoals de geheimhoudingsplicht en het verschoningsrecht ter discussie te stellen. De parlementaire werkgroep hecht eveneens veel waarde aan deze privileges. De actuele verwevenheid roept daarentegen bij haar nu wel vragen op over de reikwijdte van de privileges van de beroepsgroepen en het toezicht daarop. Er zijn weinig drempels voor kwaadwillende personen uit de beroepsgroepen die criminele gelegenheden willen benutten. En vanuit de beroepsgroepen is de zelfregulering nog onvoldoende op gang gekomen. De werkgroep ziet wel een groot verschil tussen de functies van notaris en advocaat. De publieke functie van de notaris brengt met zich mee dat zijn integriteit boven alle twijfel verheven hoort te zijn. Het verschoningsrecht fungeert hier in sommige gevallen echter als dekmantel voor illegale activiteiten. De positie van de advocaat is van bijzondere aard en een heel andere dan die van de notaris. Maar ook hier mag het dienen van het partijdige belang van de cliënt niet gepaard gaan met het afschermen van of medeplichtig zijn aan criminele activiteiten. Een politieke discussie is nodig over de mogelijkheden tot misbruik van de privileges door de verschillende beroepsbeoefenaars, het toezicht hierop en de noodzaak tot het al dan niet inperken van de reikwijdte van de privileges. Hoorzittingen en rondetafelgesprekken hierover zullen plaatsvinden op 18 mei. Daarvoor zijn vertegenwoordigers vanuit de beroepsgroepen, de opsporingsdiensten en enkele wetenschappers uitgenodigd.

Verdere concrete verbeteringen

De derde aanbeveling van de parlementaire werkgroep is snel tot invoering van een aantal concrete verbeteringen over te gaan. Eén van de voorgestelde verbetermaatregelen betreft de taxateurs. Zij vormen volgens de werkgroep een cruciale, maar zwakke schakel in de vastgoedketen. Hun beroep is aan weinig formele regels gebonden en zij worden soms door klanten onder grote druk gezet. De werkgroep stelt voor het beroep beter te beschermen. Ook voor makelaars kan op den duur een betere bescherming nodig zijn. In de gesprekken van de vaste kamercommissie Justitie in mei zal ook een ronde zijn gewijd aan deze beroepsgroepen. De regering reageert vooralsnog terughoudend op het opleggen van een betere beroepsbescherming. Zij zoekt het eerder in het aanscherpen van de integriteit via zelfregulering en afspraken over de kwaliteit van taxatierapporten. Een andere concrete suggestie van de werkgroep, zoals het uitbreiden van de Wet BIBOB naar onder meer de vastgoedsector, pakt de regering wel op.

De werkgroep heeft met deze drie aanbevelingen vooral focus willen aanbrengen in de zoektocht naar een goede aanpak van de verwevenheid van de onderwereld en de bovenwereld. Het rapport is nadrukkelijk niet bedoeld als eindresultaat. Het verkennende onderzoek is daar ook veel te beperkt voor. De uitvoering van de aanbevelingen leidt er hopelijk toe dat we steeds dieper doordringen tot de kern van de problematiek. We hopen ook dat het zal fungeren als voedingsbron voor de maatschappelijke en politieke discussie over dit belangrijke en boeiende fenomeen.

Chinezen en Chinese georganiseerde misdaad: een terugblik

Ms. Jing Hiah (student Criminologie, EUR)

Triades in historisch perspectief

Prof. Ter Haar (Universiteit Leiden) opende dit CIROC seminar met een historische verhandeling over Chinese triades. Triades zijn in het verleden veelvuldig vervolgd, waardoor er veel informatie over de triades is vastgelegd met alle kansen voor historisch onderzoek. In triades speelt het repetitieve karakter van rituelen een belangrijke rol; het geeft de uitvoerders van het ritueel een collectieve identiteit. Voor 1911 was er in de vorming van triades sprake van een politiek element: het omverwerpen van de Ching dynastie. Na 1911 zijn triades vooral betrokken bij de smokkel van zout, opium en later ook mensen vanuit het zuiden van China. Zout was in die tijd een goed waar de Chinese overheid zijn beslag op had gelegd en opium was verboden. De etnische samenstelling van de triades beperkte zich tot dezelfde taalgroep; groepen ontstegen de dialectgrenzen niet. Ter Haar waarschuwt er voor niet alle Chinese georganiseerde misdaad als triades te zien; Chinese georganiseerde misdaad is niet per definitie anders dan Westerse georganiseerde misdaad.

Overzeese Chinezen in Nederland

Prof. Piek (Oxford University) beschreef de migratiebewegingen vanuit China naar Nederland en andere Westerse landen. De nieuwe emigratie uit China bestaat voornamelijk uit studenten en illegale migranten. Door de groei van de Chinese middenklasse is er meer geld om te investeren in de studie van kinderen. Naast het betalen van een huis is geld voor de scholing van kinderen de tweede kostenpost voor een Chinese familie in China. Er is hieromheen zelfs een hele industrie ontstaan. De meeste Chinese studenten die in het Westen studeren worden niet toegelaten tot de gerenommeerde Chinese universiteiten. Zij schrijven zich veelal in bij buitenlandse universiteiten, bijvoorbeeld in Engeland, zonder daadwerkelijk in de schoolbanken te verschijnen. Andere Chinese migranten komen binnen met behulp van steeds beter georganiseerde, professionele en opportunistische mensensmokkelaars die ook wel slangenkoppen worden genoemd. Na binnenkomst worden Chinezen in toenemende mate geconfronteerd met een lokale Chinese economie die weinig mogelijkheden tot emplooi meer biedt. Hierdoor wijken zij steeds meer uit naar andere sectoren op de formele en informele arbeidsmarkt. Bijvoorbeeld in de landbouw waar de Chinezen deel uitmaken van een grotere groep illegale migranten. Anderen gaan op straat illegale dvd's verkopen, vinden een informele baan in de bouw of gaan werken in de prostitutie. China is niet alleen een arbeid exporterend land, maar inmiddels ook een belangrijk bestemmingsland geworden. Alleen in Kanton stad hebben zich de afgelopen jaren ten minste 30.000 Afrikanen gevestigd.

Handel in precursoren en mensensmokkel

Sander Huisman (DNRI/ KLPD) hield een presentatie over de illegale handel in precursoren door Chinese ondernemers en Melvin Soudijn (KLPD) trok hierbij een vergelijking tussen de handel in precursoren en de Chinese mensensmokkel. Huisman beschrijft hoe Chinese culturele waarden een stempel drukken op de organisatie van de handel in precursoren waarbij de begrippen *Guanxi* en *Mianzi* centraal staan. Waar het begrip *guanxi* 'poort naar de groep' betekent of sociaal kapitaal staat het tweede begrip *Mianzi* (letterlijk 'gezicht') voor aanzien of sociale status. Soudijn vergelijkt mensensmokkel met de handel in precursoren op onder meer persoonskenmerken van daders en de organisatiestructuur. Mensensmokkelaars zijn voornamelijk Manderijns of beheersen lokale dialecten en zijn relatief erg jong (tussen de twintig en dertig jaar), het zijn vooral nieuwkomers die geen antecedenten op hun naam hebben staan. Ook komt geweld in de door hem bestudeerde mensensmokkelzaken slechts sporadisch voor. De precursoren handelaren spreken daarentegen het Kantonees dialect, zijn ingeburgerd in Nederland en de gemiddelde leeftijd ligt hoger. Verder hebben ze een geschiedenis in het criminele circuit waarbij het gebruik van geweld niet wordt geschuwd. Er bestaan nog meer verschillen: de organisatie van de precursorenhandel is vooral grootschalig, terwijl mensensmokkel een gevarieerder beeld laat zien. De samenstelling van de groepen omtrent de precursorenhandel is erg dynamisch, terwijl de mensensmokkelaars een stabiele samenstelling hebben. Niet-Chinezen spelen een rol in de precursoren handel als handelspartners. In de mensensmokkel zijn alleen niet-Chinezen betrokken bij de uitvoering van bepaalde activiteiten zoals transport. Soudijn concludeert dat een te sterke focus op het etnische element het risico van verkokering met zich mee brengt. Chinese misdaad is niet in één vorm te vatten en Chinese criminelen opereren

niet in een sociaal vacuüm. Sociale relaties en gelegenheidsstructuren zijn van groot belang om de aard van deze fenomenen beter te doorgronden.

Kansspelen

Barbara Celis (Belgische Federale Politie, MAHJONG) ging tijdens haar bijdrage aan de hand van twee voorbeelden in op de rol van Chinese misdaadorganisaties bij kansspelen in België. Haar verhaal begint tijdens een politiecontrole in 2008 in een woning in hartje Chinatown van Antwerpen. De organisatie van deze gokhal was in handen van vijf Chinezen en tijdens de controle werden een zestigtal Aziatische klanten aangetroffen waaronder ook prostituees. De politie stuit bovendien op verschillende namenlijsten, *chit-funds of huis*; een typisch Aziatisch leensysteem waarbij hoge bedragen worden verstrekt tegen woekerrentes. Het tweede voorbeeld is transnationale en grootschaliger van karakter en draait om de 'Gok Chinees' die in 2005 verschillende voetbalploegen, voetballers en scheidsrechters benaderde om hiermee wedstrijden te beïnvloeden. De goksyndicaten in Azië konden hierdoor inzetten op deze beïnvloede wedstrijden en behaalden grote winst. De hoofddader is niet achterhaald, maar de politiediensten signaleren nu nog regelmatig Chinese studenten die op de tribunes tijdens de wedstrijden telefonisch contact hebben met Hong Kong en er wordt nog af en toe melding gemaakt van een verdachte wedstrijd.

Illegaliteit en uitbuiting onder Chinezen in Nederland

Jaap Knotter en Dirk Korf presenteerden hun onderzoek over illegaliteit en criminaliteit onder Chinezen in Nederland (*Slangenkoppen en tijgerjagers*). De illegale Chinezen vinden vooral dankzij de gevestigde, legale Chinezen werk en huisvesting. Het werk dat zij doen, is vaak anders dan het werk dat zij in China deden. Er is voor het werk dat ze doen geen scholing nodig. Ze werken vooral binnen de eigen kring, binnen de eigen sociale netwerken en taalgroepen. Deze illegale werknemers zijn financieel aantrekkelijk voor werkgevers. Illegale werknemers weten dat zij hierbij minder betaald krijgen dan hun legale collega's maar zien hun bazen niet per se als uitbuiters. Op dit moment staat de Chinese horeca onder druk door de overgang van verschillende generaties: het is niet meer vanzelfsprekend dat jongeren hun ouders helpen in het restaurant of de zaak zullen overnemen. Hierdoor is er een grote vraag ontstaan naar werknemers, maar de toegenomen horeca controles en de dreiging van hoge boetes maakt het voor werkgevers lastig om illegalen in dienst te nemen. Mede hierdoor is de beautybranche aan het opkomen: kapsalons, nagelstudio's en massagesalons waarin soms ook prostitutie plaatsvindt. Ook is er onder invloed van de strengere controles in de horeca meer sprake van 'overlevingscriminaliteit' onder illegale Chinezen. De terugkeermogelijkheden voor Chinezen blijven echter bijzonder moeilijk verlopen. Chinese autoriteiten verlenen maar mondjesmaat medewerking aan terugkeer. De afschrikwekkende werking van strengere controles lijkt weinig effect te hebben op de binnenkomst van nieuwe illegale Chinezen. Onder invloed van globalisering zou de migratie van (illegale) Chinezen alleen maar toenemen.

Onderzoek in het binnen- en buitenland

Remigratie van Bulgaarse vrouwen na uitbuiting in de prostitutie

Drs. Loes Kersten (EUR/Criminologie)

Het thema mensenhandel staat frequent in de schijnwerpers van media en politiek en er is menig onderzoek aan gewijd. Er is echter weinig bekend over hoe het vrouwen vergaat die zich hebben losgemaakt uit een situatie van uitbuiting en noodgedwongen of vrijwillig besluiten terug te keren naar hun land van herkomst. Om deze omissie op te vangen, heb ik in 2007 in het kader van mijn afstudeerscriptie Criminologie onderzoek gedaan naar het remigratieproces van Bulgaarse vrouwen, die relatief vaak als slachtoffer van mensenhandel bij het Coördinatiecentrum Mensenhandel (Comensha) werden aangemeld.

Dossieronderzoek Comensha

Om antwoorden te kunnen geven op de vraag hoe het deze Bulgaarse slachtoffers is vergaan na terugkeer, zijn hun dossiers geraadpleegd bij Comensha, bij de opvang in Bulgarije (Animus Association Foundation) en bij de IND. Daarnaast zijn zowel in Nederland als in Bulgarije interviews gehouden met professionals die betrokken zijn bij terugkeer en re-integratie van slachtoffers in Bulgarije, Bulgaarse sekswerkers en met enkele Bulgaarse slachtoffers van

mensenhandel. Voor de groep Bulgaarse vrouwen die in de periode 2003-2006 bij Comensha is aangemeld (N=151), gold dat als zij ervoor kozen geen aangifte te doen, zij geen (tijdelijk) verblijfsrecht hadden in Nederland op grond van de B9 regeling. Als zij wel aangifte deden, bleek het moeilijk op basis van de B9 voortgezet verblijf te realiseren. Een tiental vrouwen slaagde erin te bewijzen dat ze bij terugkeer geen kans had op een menswaardig bestaan, te duchten had voor haar veiligheid en de Bulgaarse overheid geen bescherming zou bieden. Dit gaf hen recht op voortgezet verblijf op basis van humanitaire omstandigheden. Voor de overige slachtoffers was terugkeren naar Bulgarije één van de weinige opties. Ruim de helft van de Bulgaarse vrouwen uit de Comensha dossiers keerde terug onder begeleiding van de Internationale Organisatie voor Migratie (IOM).

Remigratie of Pendelmigratie?

Een belangrijke bevinding uit de dossierstudie is dat eenderde van de vrouwen die terugkeerde, opnieuw naar Nederland is gekomen. De term 'remigratie' is daarmee niet geheel terecht, omdat veel vrouwen zich blijkbaar niet opnieuw vestigen in Bulgarije. Veel van deze vrouwen pendelen op en neer tussen Nederland en Bulgarije en zoeken hier (opnieuw) hun kansen. Terugkeer is daarmee slechts een tijdelijke fase in het migratieproces. In sommige gevallen was er echter sprake van herhaald slachtofferschap. Er is weinig duidelijkheid verkregen over de risico's bij terugkeer en aan welke gevaren de vrouwen na terugkeer daadwerkelijk zijn blootgesteld. Want hoewel op papier de veiligheid bij terugkeer veel belang krijgt toegekend, blijkt uit de dossiers van teruggekeerde vrouwen niet of de risico's voorafgaand aan terugkeer in kaart zijn gebracht. Na terugkeer is er bovendien nauwelijks terugkoppeling van informatie naar Nederland over eventuele problemen die zich hebben voorgedaan na terugkeer. Hulpverleners in Bulgarije hebben vaak geen zicht op deze groep, omdat de meeste vrouwen hun eigen weg gaan. Deels is dit het gevolg van een tekort aan opvang of ondersteuning op lange termijn. De meeste hulpverleners kunnen enkel crisisinterventie bieden en opereren vanuit de hoofdstad of andere grote steden. Veel vrouwen gaan echter naar het platteland, waar ze vandaan komen, en zijn daardoor al snel op zichzelf aangewezen. Het is daarmee veelal onbekend of vrouwen zichzelf of familie in problemen hebben gebracht vanwege het criminele netwerk dat hen mogelijk nog in het vizier heeft.

Gelijke omstandigheden na terugkeer

De situatie van vrouwen waardoor zij in eerste instantie kwetsbaar waren voor uitbuiting blijkt na terugkeer niet of nauwelijks veranderd. Op het niveau van de omgeving, de familie en het individu (meso- en microniveau) blijkt dat slachtoffers vaak terugkeren naar problematische gezinsverbanden gekenmerkt door misbruik en geweld. De kans op re-integratie na terugkeer wordt door betrokken hulpverleners in veel gevallen daardoor niet groot geschat. Een Bulgaarse psychologe verwoordt het als volgt: 'many have not integrated before, so they can not really be reintegrated'. Daarnaast hebben deze vrouwen soms ernstige trauma's te verwerken en hebben een andere manier van leven meegemaakt waardoor het extra lastig kan zijn te aarden in de 'thuisomgeving'. Aan veel van de problemen die ten grondslag liggen aan mensenhandel en die bij terugkeer opnieuw een rol spelen, liggen macrofactoren ten grondslag, zoals de ondergeschiktheid van de vrouw, discriminatie (op de arbeidsmarkt), werkloosheid, armoede en weinig toekomstperspectief. Deze factoren zijn sterk gerelateerd aan de politieke, culturele en economische veranderingen in Bulgarije sinds de val van het communisme en maken de kansen van teruggekeerde vrouwen net zo beperkt als voordat zij in de Nederlandse prostitutie belandden.

Georganiseerde misdaad

De Bulgaarse georganiseerde criminaliteit, sterk gegroeid met de politieke en economische instabiliteit tijdens de transitie, is eveneens van belang. Mensenhandelaren maken dankbaar gebruik van vrouwen die op zoek zijn naar een betere toekomst en laten vervolgens deze inkomstenbron niet gemakkelijk los. Een minderjarig slachtoffer dat door de politie werd 'bevrijd' van haar pooier, vertelde bijvoorbeeld dat zij nog steeds in de greep is van deze man en dat de kans bestaat dat ze bij bedreiging van haar familie of uit financiële noodzaak opnieuw voor hem zal gaan werken. Bekend is dat vrouwen soms zelf actief gaan meewerken aan het ronselen en tewerkstellen van andere vrouwen, nadat ze zelf in de prostitutie zijn uitgebuit. Hoewel dit niet is gebleken uit de verzamelde gegevens, bevinden zich onder Bulgaarse verdachten van mensenhandel in Nederland opvallend veel vrouwen (NRM, 2007; 2008). Dit zou erop kunnen wijzen dat een dergelijke 'loopbaan' in

een mensenhandelorganisatie onder Bulgaren vaak voorkomt. Met terugkeer zijn de contacten met handelaren en pooiers in ieder geval niet per definitie ten einde gekomen en uitbuiting ligt nog steeds op de loer. Na de terugkeer van de slachtoffers lijkt het probleem mensenhandel buiten het bereik van Nederland te liggen, maar dat doet geen recht aan de mobiliteit van het verschijnsel. En met Bulgarije als nieuw EU-lid valt er nog veel te winnen in een gezamenlijke aanpak van mensenhandel.

Kersten, Loes (2009). *Terug bij af? Remigratie van Bulgaarse vrouwen na uitbuiting in de Nederlandse prostitutiesector*. Rotterdam: Erasmus Universiteit Rotterdam

Nationaal Rapporteur Mensenhandel (2007). *Mensenhandel. Vijfde rapportage van de Nationaal Rapporteur*. Den Haag: Bureau NRM.

Nationaal Rapporteur Mensenhandel (2008). *Mensenhandel. Aanvullende kwantitatieve gegevens; Zesde rapportage van de Nationaal Rapporteur*. Den Haag: Bureau NRM.

Signaleringen

Barker, Katherine J., D'Amato, Jackie, & Sheridan, Paul (2008). Credit card fraud: awareness and prevention. *Journal of Financial Crime* 15(4): 398-410.

Bian, Xuemei; Moutinho, Luiz (2009). An investigation of determinants of counterfeit purchase consideration. *Journal of Business Research* 62(3): 368-378.

Caine, Alex (2009). *Befriend and Betray: Infiltrating the Hells Angels, Bandidos and Other Criminal Brotherhoods*. New York: Thomas Dunne.

Center for the Study of Democracy (2009). *Crime without Punishment: Countering Corruption and Organized Crime in Bulgaria*. Sofia: CSD.

Chaudhry, Peggy, & Zimmerman, Alan (2009). *The Economics of Counterfeit Trade: Governments, Consumers, Pirates and Intellectual Property Rights*. New York: Springer

Chin, Ko-lin (2009). *The Golden Triangle: Inside Southeast Asia's Drug Trade*. Ithaca, NY: Cornell University Press.

Cole, Helen (2009). Human trafficking: implications for the role of the advanced practice forensic nurse. *Journal of the American Psychiatric Nurses Association* 14(6): 462-470.

Costa Storti, Cláudia, & De Grauwe, Paul (2009). Globalization and the price decline of illicit drugs. *International Journal of Drug Policy* 20(1): 48-61.

Edwards, Adam, & Levi, Michael (2008). Researching the organization of serious crimes. *Criminology and Criminal Justice* 8(4): 363-388.

Englund, Cecilia (2008). *The Organisation of Human Trafficking: A Study of Criminal Involvement in Sexual Exploitation in Sweden, Finland and Estonia*. Stockholm: Swedish National Council for Crime Prevention.

Gallus, S., Tramacere, I., Zuccaro, P., Colombo, P., & La Vecchia, C. (2009). Cigarette smuggling in Italy, 2005-8. *Tobacco Control* 18(2): 159-160.

Gaynor, Tim (2009). *Midnight on the Line: The Secret Life of the U.S.-Mexico Border*. New York: Thomas Dunne.

Gilbert, Leah (2009). Analyzing the dark side of social capital: organized crime in Russia. In: M Cox (ed.), *Social Capital and Peace-Building: Creating and Resolving Conflict with Trust and Social Networks* (pp. 57-74). Abingdon: Routledge.

Goodey, Jo (2008). Human trafficking: Sketchy data and policy responses. *Criminology and Criminal Justice* 8(4): 421-442.

Gootenberg, Paul (2008). *Andean Cocaine: The Making of a Global Drug*. Chapel Hill, NC: University of North Carolina Press.

Gottschalk, Petter (2009). *Criminal Entrepreneurship*. Hauppauge, NY: Nova Science Publishers.

Gottschalk, Petter (2009). Value configurations in organised crime. *Policing and Society* 19(1): 47-57.

Harfield, Clive (2008). The organization of 'organized crime policing' and its international context. *Criminology and Criminal Justice* 8(4): 483-507.

Kan, Paul Rexton (2009). *Drugs and Contemporary Warfare*. Dulles, VA: Potomac Books.

Kleemans, E.R. (2009). Human Smuggling and Human Trafficking. In *Oxford Handbook on Crime and Public Policy*, edited by M. Tonry (pp. 409-427). Oxford: Oxford University Press.

Kong, Chu Yiu (2009). *The Triads as Business*. London: Routledge.

Koppen, V. van, De Poot, C.J., Kleemans, E.R., & Nieuwebeerta, P. (2009). Late starters en volwassen daders. Georganiseerde misdaad en justitiële voorgeschiedenissen. *Tijdschrift voor Criminologie* 51 (1): 3-20.

Leggett, Theodore (2008). *Drug Trafficking as a Security Threat in West Africa*. Vienna: United Nations Office on Drugs and Crime.

Levi, Michael (2008). Organized fraud and organizing frauds: Unpacking research on networks and organization. *Criminology and Criminal Justice* 8(4): 389-419.

Lo, Sonny Shiu-hing (2008). *The Politics of Cross-Border Crime in Greater China: Case Studies of Mainland China, Hong Kong, and Macao*. Armonk, NY: M.E. Sharpe.

Longrigg, Clare (2009). *Boss of Bosses: A Journey into the Heart of the Sicilian Mafia*. New York: Thomas Dunne.

Maran, A.G.D. (2009). *Mafia: Inside the Dark Heart*. Edinburgh, UK: Mainstream Publishing.

Prinsloo, Johan, & Naudé, Beaty (2009). Organized crime and corruption in South(ern) Africa. In: J. Winterdyk, Philip Reichel, & Harry Dammer (eds.), *A Guided Reader to Research in Comparative Criminology/Criminal Justice* (pp. 75-101). Bochum: Brockmeyer.

Pritchard, Andrew (2009). *Urban Smuggler*. Edinburgh: Mainstream Publishing.

Reuter, Peter, & Stevens, Alex (2008). Assessing UK drug policy from a crime control perspective. *Criminology and Criminal Justice* 8(4): 461-482.

Roth, Mitchel P. (2009). *Organized Crime*. Boston: Allyn & Bacon.

Rovner, Eduardo Sáenz, & Davidson, Russ (2008). *The Cuban Connection: Drug Trafficking, Smuggling, and Gambling in Cuba from the 1920s to the Revolution*. Chapel Hill, NC: University of North Carolina Press.

Soudijn, M., & Kleemans, E.R. (2009). Chinese organized crime and situational context: a comparison of human smuggling and synthetic drugs trafficking. *Crime, Law and Social Change* (online first: te downloaden via <http://www.springerlink.com/content/102868/>).

Sweetingham, Lisa (2009). *Chemical Cowboys: The DEA's Secret Mission to Hunt Down a Notorious Ecstasy Kingpin*. New York: Ballantine.

Tilley, Nick, & Hopkins, Matt (2008). Organized crime and local businesses. *Criminology and Criminal Justice* 8(4): 443-459.

Tillman, Robert (2009). Reputations and corporate malfeasance: collusive networks in financial statement fraud. *Crime, Law and Social Change* 51(3-4): 365-382.

Toner, Gerald A. (2009). New ways of thinking about old crimes: Prosecuting corruption and organized criminal groups engaged in labor-management racketeering. *Journal of Financial Crime* 16(1): 41-59.

Turner, Jackie, & Kelly, Liz (2009). Trade secrets: intersections between diasporas and crime groups in the constitution of the human trafficking chain. *British Journal of Criminology* 49(2): 184-201.

Woodiwiss, Michael, & Hobbs, Dick (2009). Organized Evil and the Atlantic Alliance: Moral panics and the rhetoric of organized crime policing in America and Britain. *British Journal of Criminology* 49(1): 106-128.

Yadav, Surya Narayan (2009). *Terrorism, Drug-trafficking and Organised Crime: Challenges for International Peace and Security*. New Delhi: Jnanada Prakashan.

CIROC-studiedagen

13 mei 2009 Politiek en georganiseerde misdaad

VU, Auditorium, Amsterdam

6 oktober 2009

Onderwerp: zie www.ciroc.nl

UU, Sweelinckzaal, Utrecht

9 december 2009

Onderwerp: zie www.ciroc.nl

UU, Sweelinckzaal, Utrecht

De onderwerpen voor de twee seminars in de Sweelinckzaal in Utrecht zullen binnenkort worden bekend gemaakt via de CIROC-website (www.ciroc.nl). Het adres van de Sweelinckzaal is: Drift 21, 3512 BR Utrecht (tel.: 030-2536180). De Sweelinckzaal is dicht bij het Janskerkhof en het Centraal Station gelegen en goed bereikbaar per openbaar vervoer.

COLOFON

Redactie: dr. E.R. Kleemans en dr. R. Staring

CIROC
Vrije Universiteit Amsterdam
Kamer 8A-16,
De Boelelaan 1105,
1081 HV Amsterdam

email: ciroc@rechten.vu.nl
tel: +31 (0) 20 598 6231
www.ciroc.nl